

Streszczenie

W pracy doktorskiej zatytułowanej „Oświata i kultura w Bielsku-Białej w latach 1945-1989” podjęto problem przemian, jakie zaszły w bielsko-bialskiej oświacie i kulturze po II wojnie światowej.

Zakres czasowy pracy obejmuje lata 1945 – 1989, natomiast zasięg geograficzny – dzisiejsze miasto Bielsko-Białą oraz obecny powiat bielski. Za punkt wyjścia został przyjęty okres międzywojenny, kiedy to miasto stanowiło dwie odrębne jednostki administracyjne, tj. Bielsko i Białą Krakowską, umiejscowione w dwóch różnych województwach, z czym wiązał się odmienny charakter społeczny obydwu miast. Różnorodność narodowościowa, kulturowa i religijna Bielska i Białej Krakowskiej, wynikająca z różnego położenia obu miast w okresie zaborów, pozostawiła swój ślad w kulturze miasta i regionu.

Pracę oparto na źródłach uzyskanych z zasobów lokalnych archiwów: Archiwum Państwowego w Bielsku-Białej, Archiwum Urzędu Miasta oraz Archiwum Akademii Techniczno-Humanistycznej. Cennym źródłem była również lokalna prasa *Dziennik Zachodni*, *Informator Kulturalny Województwa Bielskiego*, *Kalendarz Beskidzki*, *Kronika Beskidzka*, *Solidarność Podbeskidzia 1980*, *Watra*, a także numery *Rocznika Bielskiego* z lat 1980-1989.

Na podstawie analizy źródeł, dostępnej literatury przedmiotu oraz dzięki licznym opracowaniom i artykułom prasowym sformułowano główny problem badawczy pracy, który zawiera się w pytaniach: 1. Jakie czynniki wpłynęły na nadanie oświacie i kulturze w Bielsku-Białej charakteru techniczno-przemysłowego miasta w latach 1945-1989?

Jaki wpływ na techniczny charakter bielskiego szkolnictwa miało silne uprzemysłowienie regionu i miasta już od XIX w.?

Praca składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale został przedstawiony rys historyczny Bielska i Białej Krakowskiej. Opisano strukturę narodowościową obu miast, wpływ II wojny światowej na przemiany narodowościowe, sytuację i organizację szkolnictwa, a także związek między przemysłem a rozwojem szkolnictwa.

Przybliżenie problemów, z jakimi musieli uporać się mieszkańcy dwumiasta, jest niezbędne, bo umożliwia zrozumienie kierunków rozwoju omawianych terenów po II wojnie światowej.

Rozdział drugi poświęcony został szkolnictwu ogólnemu i jego kolejnym przemianom w omawianym okresie. Przedstawiono rozwój placówek przedszkolnych, sposób organizacji szkolnictwa podstawowego i średniego oraz towarzyszące mu problemy, jak indoktrynacja polityczna prowadzona na terenie szkół.

W trzecim rozdziale pracy opisano utworzenie Filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku-Białej, skupiając się na analizie przyczyn i warunków, w jakich powstała uczelnia, a także na relacjach między rozbudową przemysłu a rozwojem szkolnictwa wyższego.

W czwartym rozdziale, poświęconym oświacie dorosłych, opisano zagadnienie walki z analfabetyzmem, będącym jednym z największych nierozwiązanych problemów II Rzeczypospolitej, a także organizację szkolnictwa dla dorosłych na przykładzie Liceum dla Pracujących oraz Korespondencyjnego Liceum dla Dorosłych. Poddano analizie również problem szczegółowy, tj. związek między absencją uczniów a efektami kształcenia w szkolnictwie dla dorosłych.

W ostatnim rozdziale omówiony został kulturalny rozwój Bielska-Białej: powstanie i rozwój lokalnych środków masowego przekazu, działalność teatrów, muzeów, domów kultury i świetlic opiekuńczo-wychowawczych, działalność ZHP i organizacji o charakterze sportowo-rekreacyjnym, a także rozwój turystyki na analizowanym terenie. Opisano ponadto miejski katalog zabytków Bielska-Białej i związany z tym problem dbałości o dziedzictwo historyczno-kulturalne regionu.

Dokonana w pracy analiza oświaty i kultury w okresie PRL-u w Bielsku-Białej pozwoliła na sformułowanie kilku ważnych wniosków. Można stwierdzić, że dynamicznie rozwijający się bielsko-bialski przemysł wyznaczył kierunek lokalnego szkolnictwa, wymuszając na nim niejako skoncentrowanie się na kształceniu technicznym i zawodowym, w zakresie zarówno szkolnictwa ponadpodstawowego, jak i wyższego (utworzenie Filii Politechniki Łódzkiej). Należy podkreślić, że w społeczeństwie bielskim, mimo prób zacierania historii (walka ze śladami niemieczyny), przetrwała świadomość złożoności wspólnej historii Niemców, Żydów i Polaków w jednym mieście, a duży napływ ludności nie doprowadził do odrzucenia lokalnych tradycji i historii.